

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet

4.3.2014 Olga Schmedling

- Ingen nasjonsbygging uten nasjonal identitet
- I historisk perspektiv er nasjonal identitet relativt nytt
- Språktilhørighet – altså en semiologisk praksis – konstituerte nasjonaliteten i Europa
- Nasjonaliten var en språklig, religiøs og senere kunstnerisk praksis – lenge før de ble omsatt i politiske institusjoner

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet

4.3.2014 Olga Schmedling

- Ergo kan vi ikke se nasjonsbygging uavhengig av skiftende sosialt betingede forestillinger om nasjonalitet
- Nasjonal identitet er ingen overhistorisk størrelse men utslag av aktuelle behov

- **“Det nye Norges Malerkunst er født med det nye Norge, vor frihet, vor Grundlov har samme utspring”**
- Her understreker Andreas Aubert 1904 samtidig hvordan
- **profesjonaliseringen** av kunsten gikk hånd i hånd med
- **institusjonaliseringen** av den

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet Akademi og skole -Kunst og Håndverk – Institusjonalisering og profesjonalisering

Camilla Collett "Institutioner trådte i stedet for Personer"

Henrik Wergeland kalte det "Massen Kultiveren"

Welhaven kalte det "forening av de "lavere klassers forlystelser"

Begge delte forestillingen om at kunsten måtet spres til flere utover embetsstandens "snævrere samfund"

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet Akademi og skole -Kunst og Handverk – Institusjonalisering og profesjonalisering

- **Akademi**
- Plan om akademi: Administrasjon: en societet som supplerer seg selv - fem lærere : to malere, to arkitekter, en billedhugger enten Kunstneite eller Videnskabelige Kunstgjender. *Pluraliteten* skulle være kunstnere
- Ettersom det var en overflod på kunstnere eller på virenskapelige kunstkjennere, ble det laget en tilleggsparagraf med adgang for innsiktsfulle "almindelig erkjendte kunstiskere" i styret. Etter 1832 (Benonis død) var det alltid blant disse innsiktsfulle "kunstiskere" at styrets leder blevalgt. Det var også disse som etterhvert overtok skolens økonomiske ledelse
- **Kunst** Undervisningsplanen la opp til akademi i kontinental støpning. Prioritet hadde som "agte at gjøre Kunsten til Hovedstudium, dernest Håndværkere og fremdeles Studerende ved Unviersitetet fortrinlig tilstedes Adgang fremfor Dilettanter." Konig, s. 10
- **Institusjonalisering og profesjonalisering** Ut av noe som opprinnelig var tenkt som en provisonær nødløsning skulle leilmannsveldet i kunstinstitusjonene Tegneskolen og Nasjonalgalelnet vokse frem

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Olga Schmedding 4.3.2014

- **Skole** Plan om akademi, men praksis som skole
- I 1822 foretok Departementet en endring av planen: Heretter undervisning av håndverkere i tegning, modellering og matematikk "hvornest tillige de som agte at blive Kunstnere".
- **Håndverk**
- I 1834, etter endring av reglementet hadde skole hatt 1077 elever, hvorav 919 håndverkere, de fleste "bergstuderende officerer, men også andre fra forskjellige livsstillinger. De rene Kunstner er den minste gruppen" (Parnann, s. 7)
- **Institusjonalisering og profesjonalisering** Etterhvert som håndverkerlaugene ble oppløst ved lov, kom Tegneskolen derfor mer og mer til å ivareta håndverkernes utdanning – den fungerte som utdannelseinstitusjon for håndverkere og ingeniører i bergverk og veibygging – sekundært som forskole for kunstnere

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Olga Schmedding 4.3.2014

➤ **Første offentlige Kunstutstilling og Årsfest**

Linstow taler varmt om "Konsternes vigtige Indflydelse i det borgerlige Liv" (som Baudelaire 10 år senere 1893---og deres evige "Wexelvirkning med vitenskapene. "Måtte ikke en Skole for Kunsten væe "Dobbelt ønskeligt nu da Universitetets Stiftelse bebuder videnskabelig Culture Utbredelse hos Nationen"

➤ (Det Norske Nationalblad, sitert i Herkiv ogig, s.88)
Kong Karl Johan "C'est un paysan qui a fait cela?"

Utstillingen bar preg av "diletantisme". Kart-tegnere, broderende damer og dekorerte skjerm Brett side om side Med landskapsmalerier av J.C.Dahl

J.C. Dahl tegning av bakkepartie

med bro" 1813

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Olga Schmedding 4.3.2014

- **Skole** Bare 16 år etter akademiplanen og Tegneskolens eneste årsfest, ble skolen beskrevet som "Haandværkernes Dannelse" mens tiden nå var inne for en "Kunst- og Malerisamling" derimot danne egentlige Kunstnere – jfr Forslag til sjef for Kirke departementet Hans Riddervold i april 1836
- **Kunst** Det ble nå Kunstsamlingen som skulle få det samme oppdraget som Akademiet – "Videnskaber og Kunster ere Føstere af den menneskelige Aands Udvikling" Mens vitenskapen var forbeholdt få, kunne derimot billedkunsten "bemægtige sig Folkets Hjerte." (sitert etter Lorenz Dietrichson Det norske Nationalgalleri, s. 4)
- **Institusjonalisering og profesjonalisering**
- Et knapt flertall vedtok opprettelse til "Nationalmuseet" som ble kalt til 1851

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Olga Schmedding 4.3.2014

Mathilde Bonnevie, Dietrichson, portrett av Lorenz Dietrichson 1883

Dietrichson forklarte lekfolkets hegemoni slik "Det eksisterede endnu ikke nogen egentlig Kunstscole. Dahl virkede i Dresden, Gørbitz i Paris, Pearnly i München, billedhuggeren Hans Michelsen i Stockholm, Frick og Tidemand var endnu elever ved Kunstscolen i Kjøbenhavn." (Det Norske Nationalgalleri, s.9)

Da Nationalgalleriet åpnet de tre værelsene som var leid til formålet på slottet, besto samlingen av 79 malerier og 43 skulpturværker "bare 1 nordmann Sigurd Willbøch" Utenlandsk kunst kom til å tysk, kunst fremfor alt den som kom fra Düsseldorf"

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Oggschmeding4.3.2014

I Natonalmuseets oppnevnte femmannsutvalg var nå Malerne Johan Flintoe og Adolph Tidemand (fl. 1849)

Styremedlemmene som var felles for Museet og Tegneskolens lærere og direksjonsmedlemmer kunne ikke unngå å bli trukket inn i kampen mellom "Intelligens og patrioter"

I mellomtiden hadde Tidemand og Gude arrangert Tablå "Brudeferden i Hardanger" på Christiania Theater til inntekt for kunstnere fordi "den Norske Stad ikke gjorde nok" skrev Hans Gude

Johan Flintoe Sæterivet i Nord

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Oggschmeding4.3.2014

Altertavlestriden ble 1840-årenes kamp mellom "intelligens" og "patrioter" der Emil Tidemand støttet broren – i kampen mellom

"embetsmannsdom" og lekmannsdom

den klassistiske kunstens idealisme og düsseldorfkunstens folkelighet - var ingen generasjons- konflikt

men konsekvensene av en konflikt i en større offentlighet som ikke kunne avgjøres privat

(Magnus Malmanger har skrevet innokkefull om denne)

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Oggschmeding4.3.2014

Først på 1840-tallet dannet det stand av "egentlige kunstnere"-

Adolph Tidemand og Hans Gude "Slanke og elegante og soignerede gik de gennem Gaderne vakte hos os unge en underlig havt bedrøvelig halvbegeistret følelse av hvor fomem den norske Malerkunst var bleven

I Norge var bare Skrabet En Virkelig kunster havde sin Bolig i Düsseldorf eller Karlsruhe

Fra Henrik Jæger *Kristiania og Kristianenserne* 1890

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Oggschmeding4.3.2014

- **Skole** 1869 skilles Tegneskolens administrasjon fra Nasjonalgalleriets-
- Atskillelsen ble fremkalt av Tegneskolens omlegging som fra nå av ble erklært som "ren Håndverkerskole" "Skolens hovedformaal er at meddele haandværkere uddannelse i dem for deres fag nødvendige tegning" (sitert etter Barmann, s.178)
- **Håndverk** På Departementets forslag skulle nå Skolen ha følgende klasser: "Elementærklasse, konstruksjonsklasse, frihåndsklasse, bygningsklasse, håndverksklasse og maskinklasse" - Lederen skulle være en forstander utpekt av Departementet
- **Institusjonalisering og profesjonalisering** Selv om skolen fra starten hadde preg av håndverkskole, ble den pålagt av staten å fylle funksjoner som europeiske kunstakademier
- fra 1842 Tegneskolens styre skulle innstille til stipendier
-

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk –
Institusjonalisering og profesjonalisering Oggs Schimmeding 3.2014

- **Akademi og Skole:** I 1859 startet J.F. Eckersberg malerskole for å bidra til å utdanne kunstnere I hjemlandet og i 1862 søkte han statsstøtte mot å stille friplasser til disposisjon
- **Kunst og håndverk:** Tegneskolens styre som fikk ansvaret for å innstille elever til friplassene
- **Institusjonalisering og profesjonalisering:** I og med at Tegneskolen nå definitivt skulle omgjøres til en håndverkskole, ba styret seg frittatt fra
 - tilsynet med Nationalgalleriet
 - kunstnerstipendier
 - friplasser til Eckersbergs skole
 - Kirketegninger
 - utredelser om offentlige bygg

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk –
Institusjonalisering og profesjonalisering Oggs Schimmeding 3.2014

- **Departementet:** svarte Nei ettersom det ikke fantes noe annet sakkyndig råd egnet til å ta seg av oppgavene. 9.9.1869 ble Tegneskolen skilt ut men de samme tre personer som Departementet utnevnte til Tegneskolens styre, satt også i Nasjonalgalleriets femmannsråd med samme formann, professor Christie
 - - Eckersberg som en periode satt i det gamle styret, fulgte ikke over i det nye som nå ble dominert av vitenskapsmenn Ingen billedkunstner i Nasjonalgalleriets styre før 1875
 - Eckersberg døde i 1870 – men Morten Müller fikk støtte økonomisk støtte til å drive skolen
 - Selv ønsket Tegneskolens styre å opprette en "høyere malerklasse" ved siden av "Elementærklassen" til da eneste tilbud for billedkunstnere

J.F. Eckersberg, "Fjell og fjord", 1860

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk –
Institusjonalisering og profesjonalisering Oggs Schimmeding 3.2014

- **Akademi og Skole**
- I 1873 ble arkitekt Herman M. Schirmer ansatt som lærer ved bygningsklassen og sammen med lærer og billedhugger J. Middelthun planla han omorganisering for mer plass til kunstudanning
- **Kunst og håndverk**
- *Et stortingsvedtak aktualiserte planer:*
- " hvorledes den Kongelige Tegneskole i Kristiania, under forutsetning av et passende bidrag fra Kristiania kommune hensigtsmessig blir at omdanne til en Kunst- og Tegneskole, samt i den anledning å forelegge neste Storting forslag" (H.M. Schirmer-Norden-Dalen, 1868 citert Paumann, s. 209)
- **Institusjonalisering og profesjonalisering** Schirmer "Plan til et Akademi for Haandverk og Kunst at opprette som tidsmessig Udvidelse av den bestaaende offentlige Tegneskole"

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk –
Institusjonalisering og profesjonalisering Oggs Schimmeding 3.2014

- **Akademi og Skole** som institusjon skulle Kunstakademiet ha samme status som Universitetet og lærerne skulle være professorer
- **Kunst og håndverk**
- Schirmer foreslo to atskilte skoler, en for kunst og en for håndverk
- **Institusjonalisering og profesjonalisering**
- Diskusjon om administrasjon og ledelse Dietrichson argumenterte for sterk personlig leder "man taler ikke om Pariserakademiet men om Davids skole" Umulig å oppdrive en god leder om man skal slepe på et "forstanderskap"
- Middelthun: "Vi lever ikke i renessansens århundre, men i spesialiseringens" – Et "sakkyndig råd" måtte til Kunstnerprofessorer *Planen ble aldri realisert*

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Olga Schmedting 4.3.2014

Shcirmers fastslo at i starten fantes ikke kunstnere som kunne administrere verken Tegneskolen eller Nasjonalgalleret. Anno 1880 derimot, var det mange – hele 90

Kunstnerforeningen fra Muntrationsselskab til Fagforening

“Den offentlige Kritik og Kontrol er Drivkraften i det Offentlige Liv, den er det rensende og helbredende Midtel for at holde Organisaitonen smidig og virksom”

Museets drift måtte ut < “af det Halvmørke, hvilken man nu sniger sig som Katten i Skumringen med Statens Penge i Lommen- Hvorfor lar man ikke Kunstnerne sørge for sine egne Sager?” (Dagbladet 10.12.1889)

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Olga Schmedting 4.3.2014

Erik Werenskiold skrev i brev til Hans Gude og Eilif Petersen å la underskriftskampanje mot innkjøpspolitikken til Kristiania Kunstforening oppfordre “Malere og Malerinder”

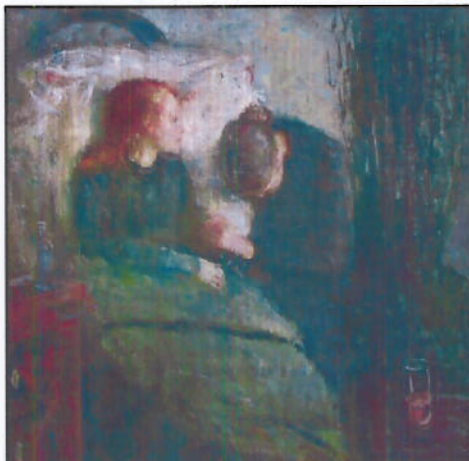
8.12.1881, s.142 avh.

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Olga Schmedting 4.3.2014

Christian Krohg skrev i håndskrevet manus, planlagt som bok om Frits Thaulow, at naturalistene atskilte seg fra düsseldorfeme både i hårlengde og i hodeplagg “Ludvig Skramstad bar flosshat” som betegnet ham som “moderne Kunstner, der har studeret i München. Havde han studeret i Paris, vilde han dog baaret Haaret kortklippet” uk 124

Olga Schmedting 4.3.2014

Edvard Munch
Det syke barn
1885

Vist på Statens Kunstutstilling
Først innkjøpt i 1906

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Olga Schmedding 4.3.2014

- Flere oppgaver som Tegneskolens styre ville frigjøre seg fra, ble det nå Bildende Kunstneres Representative Komité som skulle ta seg av fra 1887
- - kunstnerstipendier
- - Lov om Kunstnerisk Eiendomsret
- Ny oppgave: Statens Kunstutstilling

Harriet Backer malt av Ellise Petrasen 1876
Harriet Backer "Bildet i terier"

Den offisielle anerkjennelse av høstutstillingene var et led i den organisation av vore kunstforhold med fuldt demokratisk selvstyre, som blev gjennomført samtidig med Det parlamentariske folkestyre i vår politik!
Jens Thiis • 1897/2009 (K3) • Schmedding • 4.3.2014

Tegneskolen og nasjonsbyggingen på 1800-tallet
Akademi og skole -Kunst og Håndverk -
Institusjonalisering og profesjonalisering Olga Schmedding 4.3.2014

- En nasjonskunst manifesterte seg utad ved de institusjoner som huser den og de organisasjoner som forvalter den
- Teater Opera, kunstmuseum, konsert, kunsthaller og kunstnerorganisasjoner

I denne forstand var kunsten hjemløs, ikke "nasjonal" og knapt nok til i Norge for to hundre år siden

Vi må dukke ned i arkivene men ut på nettet for å formidle om endringer i forestillinger om Tegneskolen

Akademi og skole
Kunst og håndverk
Institusjonalisering og profesjonalisering

Harriet Backer Thonvald Boecks bibliotek 1892

Slutt	1892	Navn	Slutt	Slutt	Slutt
1892	1892	Thonvald Boeck	1892	1892	1892
1892	1892	Kunst og Håndverk	1892	1892	1892
1892	1892	Thonvald Boeck	1892	1892	1892
1892	1892	Thonvald Boeck	1892	1892	1892
1892	1892	Thonvald Boeck	1892	1892	1892
1892	1892	Thonvald Boeck	1892	1892	1892
1892	1892	Thonvald Boeck	1892	1892	1892
1892	1892	Thonvald Boeck	1892	1892	1892
1892	1892	Thonvald Boeck	1892	1892	1892

Olga Schmedding 4.3.2014